

Studium historyczno-heraldyczne

Specyfika regionu:

Gmina Łyse położona jest na piaszczystej nizinie kurpiowskiej o znacznym odsetku lasów i użytków zielonych. W skład gminy wchodzi 22 wsie stanowiąc 21 sołectw. Największą wsią poza Łysymi są Lipniki najmniejszą zaś Złota Góra. Gmina graniczy od północy z gminą Pisz (dawne granice z Prusami Wschodnimi), od północnego zachodu z gminą Rozogi, zachodnią granicę stanowi Gmina Myszyniec, południowo - zachodnią gmina Kadzidło, zaś wschodnią granicą sięga województwa Podlaskiego, granicząc z gminą Turośl oraz Zbójna. Łączna powierzchnia gminy w granicach administracyjnych wynosi 246,45 km². Liczba mieszkańców wynosi 8 616.¹

Ziemia jest tu słaba, gdyż gmina położona jest na sandrach (piaskach) naniesionych przez ostatnie zlodowacenie bałtyckie. Ten sam lodowiec wyrzeźbił krajobraz sąsiednich Mazur. Gleby są w przeważającej mierze klas V, VI i VI RZ (pod zalesienie). Łąki i pastwiska stanowią tu podstawę rolnictwa.

Rysunek1: Mapa Gminy Łyse

¹ Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Łyse na lata 2016-2021.

Na terenie gminy i w jej otoczeniu znajdują się 3 rezerваты przyrody z wieloma gatunkami roślin i zwierząt podlegających ochronie. Są to rezerваты: Mingos, Torfowisko Serafin oraz Tabory. Łączna ich powierzchnia wynosi 215,59 ha, co stanowi około 1% ogólnej powierzchni Gminy. Duży kompleks bagien Serafińskich jest pozostałością po zeutrofizowanym jeziorze Krusko. W średniowieczu nad jego północnym brzegiem stał dwór myśliwski książąt mazowieckich. Obecnie bagna są rezerwatem fauny i flory o powierzchni 184, 92 ha.

Ochronie podlegają również znajdujące się na terenie Gminy Łyse obszary Natura 2000. Jednym z nich jest obszar ochrony siedliskowej ptaków - Puszcza Piska obejmujący część miejscowości Łączki - kolonia Zamost. Obszar leży na granicy pomiędzy krainą Wielkich Jezior Mazurskich a Niziną Mazurską.

Gmina Łyse leży w obrębie obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski, gdzie zakwalifikowana została do mezoekoregionu Kurpiowskiego. Jest to obszar o charakterze łącznikowym istotnym dla kształtowania systemu powiązań przyrodniczych w dorzeczu Narwi w połączeniu z układami przyrodniczymi pojezierzy Mazurskich i Pomorskich oraz niziny Mazurskiej, predysponowany do szczególnie wysokiego a miejscami wysokiego reżimu gospodarowania środowiskiem.

Kolejnym obszarem Natura 2000 na terenie Gminy Łyse są Myszynieckie Bory Sasankowe. Obszar w całości pokrywają lasy iglaste, w śladowej ilości siedliska rolnicze i lasy liściaste. Ostoję utworzono dla ochrony silnej populacji sasanki otwartej. Ponadto, w obrębie ostoi jest zlokalizowane małe zagłębienie ze zbiorowiskami torfowiska wysokiego i boru bagiennego.

Tradycje kulturalne:

Gmina Łyse to teren żywych jeszcze tradycji kurpiowskich. Można tu jeszcze spotkać barwny, tradycyjny strój, gwarę w codziennym użyciu, liczne obrzędy związane z porami roku, rolnictwem, zbieractwem. Najpopularniejszym z nich jest Palma Kurpiowska. Odbywa się co roku w Niedzielę Palmową i jest ściśle związana z tradycją chrześcijańską. W niedzielę palmową miejscowość Łyse na Kurpiach staje się jedną z najbarwniejszych w kraju. Kulturowanie zwyczaju wykonywania palm kurpiowskich sprawiło, że z roku na rok Łyse przyciąga liczniejsze rzesze turystów z kraju i zagranicy, przedstawicieli świata dyplomacji, polityki, kultury, nauki.

Fot. 1: Procesja z palmami.

Fot. 2: Procesja z palmami.

Wychodząc naprzeciw temu zainteresowaniu, poszerzyła się oferta kulturalna, przekształcając się z uroczystości kościelnej i przeglądu konkursowego do dużej imprezy folklorystycznej. Obecnie przyjeżdżając do Łysych można obejrzeć nie tylko procesję z palmami o znacznych rozmiarach, ale także kiermasz sztuki ludowej, kiermasz wydawnictw regionalnych, okolicznościowe wystawy, z wystawą nagrodzonych palm na czele, obejrzeć występy zespołów folklorystycznych, skosztować potrawy kuchni regionalnej, a nawet kupić zminiaturyzowaną, ale regionalną palemkę.

Na terenie Puszczy Zielonej palma wielkanocna posiada swój charakterystyczny, niepowtarzalny wyraz. Cechują ją zarówno rozmiary (od 1 do 10 m wysokości), sposób wykonania (oplatanie roślinnością leśnego kija), jak też bogata dekoracja bibułkowymi kwiatami i wstążkami. Tradycja wicia palm wielkanocnych przez Kurpiów, pielęgnowana jest od pokoleń i trwale wpisała się nie tylko w obrzędowość religijną, ale jest także jednym z przejawów bogactwa kulturowego mieszkańców Puszczy.

Do uwicia tych pięknych wielobarwnych, bogato zdobionych i wysokich palm Kurpie przygotowują się miesiącami. Z ciężkiej wielomiesięcznej pracy powstają prawdziwe dzieła sztuki - drobne kolorystycznie dobrane kwiaty, które do złudzenia przypominają prawdziwe, ułożone w desenie i oryginalne wzory. Kwiaty do palmy gospodynie zaczynają robić już od początku wielkiego postu. Składają je do koszy aby tydzień przed Niedzielą Palmową "uwić" lub "ukręcić" z nich palmę. Tradycyjne sposoby zdobienia palm, wyszukane rodzaje kwiatów z bibuły przekazywane są w wielu rodzinach z pokolenia na pokolenie. Dowodem tego są między innymi protokoły konkursu odbywającego się corocznie w Łysych, gdzie powtarzają się te same nazwiska, nazwy wsi, pojawiają się coraz młodszy uczestnicy, przejmując tradycje rodzinne.

Fot. 3: Przed procesją w Niedzielę Palmową 1974 r.

Konkurs w Niedzielę Palmową, jako jeden z nielicznych, przetrwał pół wieku nie tylko dzięki przywiązaniu mieszkańców parafii Łyse i Lipniki do tradycji, ale także dzięki wysiłkom organizatorów - instytucji jak i osobom fizycznym. Warto podkreślić fakt, że tradycja wykonywania palm wielkanocnych na Kurpiach sięga daleko wstecz i jest przekazywana z pokolenia na pokolenie. Według zapisów w protokołach, organizatorem pierwszego konkursu było Muzeum w Łomży i Szkoła Podstawowa w Łysych. Ogromną rolę odegrał w pierwszych latach proboszcz parafii Łyse - niezapomniany ksiądz Adolf Pogorzelski, w parafii Lipniki - ksiądz Aleksander Urynowicz, Państwo Karaszewscy z Kurpiowskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego w Łysych, a w następnych latach pozostali jego członkowie. Nie sposób nie wspomnieć Józefa Petruszewicza, postaci niezwykle barwnej i wielce zasłużonej dla tej uroczystości. Finansowo i organizacyjnie konkurs wspierała Cepelia, a szczególnie spółdzielnia "Kurpianka" z Kadzidła. Po reformie administracyjnej w 1975 roku główny ciężar organizacji konkursu spoczął na Muzeum Okręgowym w Ostrołęce, obecnie Muzeum Kultury Kurpiowskiej, jako jednym ze współorganizatorów. Uczestnictwem w kiermaszu konkurs

wspierają także twórcy ludowi zrzeszeni w Oddziale Kurpiowskim Stowarzyszenia Twórców Ludowych.

Fot. 4: Palma kurpiowska.

W ostatnich latach ciężar organizacyjny spoczywa na gospodarzach, którymi są: Kurpiowskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, Parafia Rzymsko-Katolicka, Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Rekreacji w Łysych oraz Wójt Gminy Łyse. Cele postawione przez organizatorów w 1969 roku zostały osiągnięte i dowodzą, że konkurs należy kontynuować.

Palmy Wielkanocne są chlubą naszej ziemi kurpiowskiej. Palmy to odzwierciedlenie naszej Puszczy, jej historii i zwyczajów. Gdy Kurp przystawi doń ucho, skupi się i zacznie słuchać sercem – słyszy szum wiatru, grubego zwierza, przedzierającego się przez leśne ostępy, szemranie wód jeziora Jeziora Krusko. Słyszy huk armat wroga i kurpiowskich celnych gwintówek, potem płacz głodnych sierot i wdów, które zagłusza śpiew i gwar dzielnych, pracowitych, gościnnych i bardzo zagadkowych Puszczaków, którzy brali zbrojny udział we

wszystkich zrywach narodowych. Można rzec, że w każdej naszej palmie wielkanocnej dusza Kurpia mieszka, a z nią tradycja, wspomnienia, nadzieja, uśmiech wiosny i mała słona łezka. Kurpiowskie palmy wielkanocne są piękne i dystygowane, pełne kontrastów, kolorów, kunsztu, niezwykłego uroku i wdzięku. Śmiało rzec można, że są naszym kurpiowskim znakiem rozpoznawczym.²

Kurpie podczas procesji w Niedzielę Palmowa manifestują, niosąc palmy wielkanocne, podkreślają bogactwo kultury, tradycji, piękno ziemi ojczystej i swoją dumę.

Niedziela Palmowa pełni ważną funkcję w kulturze miejscowej społeczności. Jest przejawem piękna i najwyższych wartości dawnego zwyczaju; miłości do życia, odrodzenia, więzi współczesności z przeszłością.

Pochodzenie nazw miejscowych i ich pierwotne znaczenie (etymologia);

Stopniowo w ciągu XVII i XVIII wieku całość Puszczy, w tym też ziemie należące do Gminy Łyse zostały zasiedlone. Większość osad wiejskich znajdujących się na terenie gminy Łyse (Dęby, Łyse, Łączki) powstało po „potopie” szwedzkim. Znękany i zbiedzony chłop na skutek wojen chętnie osiedlał się wśród lasów i bagien, gdzie był bezpieczny od napadów i rekwizycji obcych, bądź nawet i swoich oddziałów wojskowych, gdzie wreszcie wolny był od ekonomicznego bata, wciąż napędzającego do pańszczyzny.³

Część wsi otrzymała nazwy od cech topograficznych Puszczy, część od nazwisk rodowych nowych osadników, za wzorem nazw wsi szlachty mazowieckiej i wsi puszczańskich w innych regionach Polski. Osiedlali się tu nie tylko Mazurzy z Prus Książęcych, ale nawet Warmiacy (wieś Warmiak). Wielu z nich uciekło przed najazdem tatarskim.⁴

Lipniki to jedna z najciekawszych i najstarszych wsi na kurpiowszczyźnie. Nazwę swą przyjęła od uroczyska leśnego (lip). Ślady pierwszego osadnictwa pojawiły się tu przed 1646 r. Metryki Koronne dokumentują istnienie wsi Lipniki Tartak w roku 1646⁵. Lustracja z roku 1673 wspomina o pierwszej i jedynej podówczas wsi na puszczy w starostwie łomżyńskim, w której znajdowało się uprzywilejowane wójtostwo szlacheckie, nadane wiosce przywilejem króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego 28 lipca 1672 roku. Ludność w ówczesnych czasach zajmowała się głównie myślistwem, bartnictwem oraz drobną uprawą roli. Skład ludności był

2 Kurpiowskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne w Łysych, PALMA KURPIOWSKA - ŚLADAMI HISTORII KONKURSU, s. 3.

3 Cz.Brodzicki, Kolno na Mazowszu, Warszawa 1982, s. 110.

4 A. Chętnik [w.] H. Syska Zamodrzała ... op.cit, s. 36.

5 Sumariusz Metryki Koronnej Księga MK 189 z Archiwum Głównego Akt Dawnych, op. Janusz S. Dąbrowski, s.177, 180.

bardzo zróżnicowany, gdyż była to mieszanka etniczna z wszystkich regionów ówczesnej polski, szukająca schronienia w dzikich ostępach Puszczy Kurpiowskiej.

Tartak

Wieś Tartak jest jedną z najstarszych miejscowości, położoną w najbardziej wysuniętej na zachód części gminy Łyse. Na początku XVIII wieku z nadania Królewskiego ziemie obecnie należące do miejscowości Tartak za zasługi otrzymał Andrzej Mniszech, który następnie zajął się przemysłem tartaczynym. Metryki Koronne dokumentują istnienie wsi Lipniki Tartak w roku 1646⁶. Zapisy o uroczysku leśnym nazwanym Tartak pojawiają się w aktach nowogrodzkich w latach 1670-1707.

Serafin

Nazwa Serafin wywodzi się prawdopodobnie od nazwiska Serafin. Te niezwykle urokliwe tereny znane były już za czasów królowej Bony. Nad brzegiem jeziora Krusko istniał wtedy dwór książęcy stanowiący bazę wypadową na owocne ze względu na dużą ilość zwierzyny w okolicznej puszczy polowania. Na terenie gminy Łyse wieś Serafin jest pod względem przyrodniczym zdecydowanie najbardziej atrakcyjna turystycznie.

Łyse

Fot. 5: Wieś kurpiowska Łyse (pow. Kolno) widok ogólny.

⁶ Sumariusz Metryki Koronnej Księga MK 189 z Archiwum Głównego Akt Dawnych, op. Janusz S. Dąbrowski, s.177, 180.

Miejscowość Łyse, którego nazwa pochodzi od uroczyska leśnego, istniała już w XVII wieku.⁷ To wieś gminna, jak i parafialna, mieszcząca się centralnie w gminie Łyse. Wieś Łyse jest głównym ośrodkiem administracyjnym, kulturalnym oraz przemysłowo-usługowym na terenie gminy. Zarówno Łyse, jak i najbliższe okolice należą pod względem etnograficznym do najciekawszych regionów w Polsce.

Łączki

Nazwa miejscowości pochodzi od dużej ilości mokrych łąk. Wieś powstała równolegle z Łysymi i Dębami po „potopie szwedzkim”. Miejscowość usytuowana jest na skraju województwa mazowieckiego, graniczy bezpośrednio z województwem warmińsko-mazurskim oraz podlaskim.

Zalas

Ten kto pierwszy użył nazwy Zalas musiał zapewne przybyć od strony Myszyńca. Przemierzając wsie: Wolkowe, Krysiaki oraz Dudy Puszczańskie nie spodziewał się napotkać lasu, w którym jeszcze do 1865 roku pokazywały się wilki. Las ten do dnia dzisiejszego łączy kilkudziesięciometrowym pasem Puszcę Kurpiowską z Puszcza Piską i stanowi naturalną przeszkodę, już bez wilków, ale za to z piaszczystymi wzniesieniami oraz zalesionymi bagnami, które nie łatwo przebyć (zwłaszcza jesienią) i dzisiaj. Dostanie się na drugą stronę lasu czy też „za las” widocznie nie jednemu wędrowcowi utknęło w pamięci, skoro to określenie stało się nazwą miejscowości.

Pupkowizna

Wieś Pupkowizna powstała również pod koniec XVII w. na skutek osiedlania się chłopów, którzy znękanymi napadami i rekwizycją obcych wśród lasów i bagien znaleźli schronienie. Nazwa miejscowości pochodzi od nazwiska Pupek. Bliżej opisana i udokumentowana historia miejscowości sięga początków XX w.

Podczas okupacji w 1915 roku Niemcy zbudowali wąskotorową kolej prowadzącą z Kolna do Myszyńca przebiegającą przez wieś Pupkowiznę. Kolejka służyła głównie do eksploatacji drewna z Puszczy oraz do przewozu mieszkańców. W roku 1924 chłopci z Pupkowizny brali udział w nieudanym powstaniu kolneńskim, którego przyczyną wybuchu były zbyt wysokie podatki. Powstanie zostało stłumione, a wielu jego uczestników – w tym także Pupkowiznian – trafiło do więzień. Pod koniec II wojny światowej w wyniku zorganizowanych przez Niemców łapanek wywieziono około 40 mężczyzn, żaden z nich nie

7 W. Mierzejewski, Kurpiowska Puszcza Zielona, Olsztyn 1998, s. 28.

wrócił. We wsi pozostały prawie same kobiety z dziećmi. Dopiero po 1965 roku wieś zaczęła się stopniowo odbudowywać.

Przynależność geograficzno-historyczna

W północno - wschodniej części Mazowsza w dorzeczu rzek Pisy, Szkwy, Omulwi i Orzyca w XVI wieku zwartą przestrzenią rozciągały się lasy Puszczy Zagajnicy, zwanej obecnie Zieloną Puszcza Kurpiowską. Od strony północnej graniczyła ona z Prusami przechodząc w knieje szczycieńsko - jansborskie, które stanowiły jej naturalne przedłużenie, na południu dochodziła do rzeki Narwi na odcinku od Nowogrodu do Ostrołęki.

Administracyjnie teren ten należał do starostw: łomżyńskiego i ostrołęckiego oraz powiatów różańskiego i przasnyskiego. W XVI wieku części tej puszczy nosiły kilka nazw lokalnych. Lasy znajdujące się między Pisą a Szkwą należały do starostwa łomżyńskiego zwane Zagajnicą Łomżyńską.

W 1807 roku ziemie te weszły w skład Księstwa Warszawskiego, a w 1815 roku znalazły się w granicach Królestwa Polskiego, to ostatnie było integralną częścią Cesarstwa Rosyjskiego. Puszcza Kurpiowska nigdy nie stanowiła wyodrębnionej jednostki administracyjnej. Główna część terenów puszczańskich wchodziła w skład Starostwa Łomżyńskiego i Ostrołęckiego, przy czym tereny Łysych wchodziły w skład Starostwa Łomżyńskiego.

Tereny Puszczy zamieszkane były przez lud leśny, puszczański – przez Puszczaków, których z czasem przewano Kurpiami. Sama nazwa Kurp określająca mieszkańca nadnarwiańskich borów powstała od nazwy obuwia plecionego z lipowego łyka; noszono je tu jeszcze przed kilkudziesięciu laty. Nazwa ta pojawia się dopiero w XVIII wieku, używali jej sąsiedzi, sami bowiem Kurpie nazywali siebie Puszczakami.⁸

Sądzić można, że surowe życie puszczańskie wykształciło typ osobowości – samodzielnej, niezależnej, hardej, przywiązanej do swych zwyczajów i do życia w ciężkich warunkach, charakterystycznej dla zbiorowości polskiej także dziś. Typ człowieka, który był przyzwyczajony – tak jak w puszczy – do wybierania nowych, nietypowych dróg działania, poszukiwania niestosowanych dotychczas rozwiązań.⁹

⁸⁶ W. Jemielity, Parafie Puszczy Kurpiowskiej, Łomża 1975, s. 7.

⁹⁷ H. Samsonowicz, Puszcza Biała na Mazowszu, w Polsce, w Europie „Kurpie” 2003 nr 4, s.26.

Knieje puszczańskie zamieszkiwane były przez niedźwiedzie, łosie, rysie, dziki, jelenie oraz łasice atrakcyjne dla myśliwych ze względu na cenne futra.¹⁰ Prócz licznej zwierzyny puszcza obfitowała w drewno, pokłady rudy darniowej i ryby występujące w rzekach, rzeczках, strugach, jeziorach i licznych rozlewiskach. Nie brak było również sokołów poszukiwanych do łowów. W całej puszczy pełno było dzikich pszczół, które miały swe barcie w dziuplach drzew. Toteż puszcza pozostawała terenem łowów królewskich, a na straży jej stały pobudowane dwory myśliwski i mieszkający przy nich strzelcy królewscy. Jeden z takich dworów książęcych mieścił się nad jeziorem Krusko¹¹ zwane później Serafin. Następnie powstała tam osada o tej nazwie.

Pierwszą odnotowaną osadą na obecnym terenie gminy Łyse były Lipniki i Tartak - 1646 r. Stałe zasiedlanie puszczy odbywało się kolejnymi falami. Szybki napływ ludności na te tereny spowodowany był zniszczeniami kraju po najeździe szwedzkim. Innym powodem były liczne epidemie, zarazy, pomory pustoszące znaczne połacie kraju. Upadek gospodarki folwarcznej, wyludnienie miast dokonane przez działania wojenne, rabunek obcych wojsk powodowały gwałtowny wzrost pańszczyzny. Wszystkie te przyczyny prowadziły do jedynej, możliwej formy oporu ludności wiejskiej – zbiegostwa na tereny niezamieszkałe i trudno dostępne. Warunki te spełniała Puszcza Zielona.¹² Do puszczy uciekali poddani dóbr królewskich, szlacheckich i duchownych. Przyciągały ich obszary słabiej zaludnione oraz czasowe zwolnienie z ciężarów podatkowych i pańszczyzny.¹³

Mieszkańcy puszczy byli katolikami bądź protestantami. Pierwsi pochodzili z ziem polskich, drudzy napłynęli z sąsiednich Prus, gdzie luteranizm był powszechny. Pierwszymi duszpasterzami wśród osadników zostali jezuici, a pierwszym ośrodkiem religijnym i gospodarczym stał się Myszyniec.¹⁴

Na terenach puszczy powszechnie dostępny był bursztyn, co sprzyjało rozwojowi rodzimego przemysłu bursztyniarskiego na Kurpiach, którego ślady sięgają XVIII wieku.

Także w obrębie wsi Łyse kopano bursztyn, szczególnie w latach 1870-1885, najwięcej na łąkach (tzw. paśnikach) i borach na tzw. grądzikach (wyschniętych dołkach). Jeszcze na początku XX w. wydobywano we wsi bursztyn z bardzo dobrym wynikiem. Jeden

¹⁰ S. Pazyra, Najprostszy opis Mazowsza Jędrzeja Święcickiego. Przekład i objaśnienia H. Pazyrzyra, Warszawa 1974, s.160.

¹¹ F. Piaścik, osadnictwo w Puszczy Kurpiowskiej, Warszawa 1939, s.26.

¹² B. Kielak, Artyści ludowi województwa ostrołęckiego, Ostrołęka 1984, s. 11.

¹³ W. Jemielity, Parafie Puszczy Kurpiowskiej, Łomża 1975, s. 7.

¹⁴ W. Jemielity, op. cit. s. 8.

kopacz mógł w ciągu dnia wydobyć garniec bursztynu. Najdroższy był bursztyn biały, ale największym powodzeniem cieszył się bursztyn czerwony, mimo że był nieco tańszy.¹⁵

Przemiany społeczno - gospodarcze w puszczy oraz dalszy rozwój osadnictwa rolnego przyczyniły się do upadku bartnictwa. Ostateczny wpływ na jego likwidację miał upadek niepodległości w 1795 roku. Ziemie Puszczy Zielonej znalazły się pod zaborem pruskim. Zarządzeniem władz pruskich z 1801 roku zniesiono prawo bartne.¹⁶ Nastąpił okres systematycznej dewastacji drzewostanu, w tym i drzew bartnych w sposób rabunkowy.

Upadek powstania styczniowego był przyczyną nowego podziału administracyjnego. Rok 1867 przynosi całkowitą unifikację ustroju administracyjnego Królestwa Polskiego z Cesarstwem Rosyjskim, opartą na ogólnorosyjskiej ustawie o ustroju guberni z 1865 roku. Nowa ustawa o zarządzie gubernialnym Królestwa Polskiego, wprowadzona na mocy ukazu z 19 grudnia 1866 roku, zmieniła zasadniczo organizację administracji terenowej. Gubernia Augustowska została podzielona na Łomżyńską i Suwalską.¹⁷ W skład Guberni Łomżyńskiej wszedł powiat koleński, a wraz z nim tereny gminy Łyse.

Dodatkowych zarobków poza uprawą ziemi, dostarczało Kurpiom rzemiosło, czyli rękodzielnictwo. Z badań E. Kaczyńskiej wynika, że pod tym względem Kurpie stanowiły jeden z aktywniejszych regionów północno – wschodnich ziem Królestwa Polskiego.¹⁸

Na przełomie XIX i XX wieku mieszkańców naszych terenów zajmowano się tkactwem, a także obróbką drewna. Drugą, oprócz rzemiosła, dość prostą formą uzupełniania budżetów wielu rodzin kurpiowskich był przemysł. Mieszkańcy wsi i osad Puszczy Zielonej „szwarcowali” nie tylko towary przez granicę, ale również broń, tajną literaturę, nielegalnie wychodzących ludzi.¹⁹

Nie udało się ustalić, od którego roku wieś Łyse była siedzibą władz gminnych. Od 1884 roku istnieje wykaz wójtów tej gminy. W 1827 roku była to wieś rządowa a było w niej 83 domy i 503 mieszkańców.²⁰

Wybuch I wojny światowej dla mieszkańców gminy nadgranicznej był faktem mającym doniosłą rolę w życiu codziennym. W roku 1915 poprzez teren gminy przebiegała linia frontu. W efekcie walk powstały cmentarze, gdzie pochowano poległych obu walczących stron. Już w 1915 roku Niemcy zbudowali wąskotorową kolej prowadzącą z Kolna do Myszyńca przez

15 M. Samsel, Kraina z bursztynu słynąca „Kurpie” 2002 nr 5, s.26.

16 A. Makowski, O braciach i bartnikach z Zagajnicy Ostrołęckiej, Ostrołęka 1982, s.9.

17 Cz. Brodzicki, Kolno ... op.cit, s. 225.

18 H. Maćkowiak, Szkolnictwo na Kurpiach 1905 – 1939, Ostrołęka – Łomża 1990, s.26.

19 H. Maćkowiak, Szkolnictwo na Kurpiach 1905 – 1939, Ostrołęka – Łomża 1990, s.27.

20 Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Warszawa 1979, s. 259

tereny gminy Łyse do eksploatacji drewna z Puszczy. Koszty tej inwestycji obciążały w znacznej mierze ludność miejscową, która zmuszana była do pracy za minimalną opłatą. Poza eksploatacją siły roboczej na miejscu, część ludności kurpiowskiej została wywieziona na przymusowe roboty do Prus lub w głąb Niemiec. Pod koniec I wojny światowej tereny kurpiowskie były tak wyeksploatowane, że często brakowało zboża i ziemniaków oraz siły pociągowej i sprzętu do uprawy. Dalsze pogorszenie sytuacji nastąpiło w wyniku wojny polsko – radzieckiej 1919 – 1920.²¹

W 1926 roku losy siedziby gminy ważyły się. Przyczyną tego był pożar, który zniszczył część zabudowań od centrum w kierunku Myszyńca. Spłonął również budynek - siedziba władz gminnych. Odbudowany został jednak i wieś Łyse pozostała administracyjnym centrum gminy.²²

W 1932 r. gmina zmienia przynależność terytorialną. Rozwiązano powiat kolneński a Łyse z dwiema sąsiednimi gminami: Turośl i Gawrychy przyłączono do powiatu ostrołęckiego.²³

W czasie okupacji hitlerowskiej (1939 r.) gmina Łyse wraz z innymi gminami lub wsiami leżącymi na lewym brzegu Narwi włączona została do Prus Południowo - Wschodnich tzw. rejencji ciechanowskiej.²⁴

Po wyzwoleniu w 1945 roku 3 gminy byłego powiatu kolneńskiego Turośl, Zbójna oraz Łyse należały do powiatu ostrołęckiego. Sołtys z miejscowości Łyse - Ignacy Zajk został powołany przez Starostę Powiatu Ostrołęckiego z dnia 10.VII.1945 r na wójta.²⁵

Po II wojnie światowej podstawą utrzymania ludności kurpiowskiej, a więc i mieszkańców parafii Łyse, nadal pozostaje rolnictwo. Tutejsza ludność dorabiała także tkaniem szmacianych dywaników, tzw. chodników, słomianek, płótna bądź handlem zwierzętami domowymi.

W 1947 roku wicewojewodą białostockim zostaje Stanisław Krupka, wychodzi on z propozycją utworzenia powiatu kolneńskiego. I tak w 1948 r. utworzono nowy powiat kolneński z siedzibą władz powiatowych w Kolnie. W skład reaktywowanego powiatu weszły również gminy z powiatu ostrołęckiego województwa warszawskiego: Łyse, Turośl i Gawrychy.²⁶

21 H. Maćkowiak, Szkolnictwo na Kurpiach 1905 – 1939, Ostrołęka – Łomża 1990, s.30.

22 Informacje uzyskane od Czesława Zajka z Łysych.

23 Cz. Brodzicki, Kolno ... op.cit, s. 225.

24 Z. Niedziałkowska, Ostrołęka dzieje miasta, Warszawa 1979, s. 259.

25 Informacje pochodzące od Czesława Zajka.

26 Ibidem, s. 290.

W 1952 roku w myśl propagowanego hasła: “ Władza bliżej ludu ” obszar gminy podzielono na Gromadzkie Rady Narodowe. Było ich 5: w Babie, Lipnikach, Łysych, Zalasiu i Dudach Puszczańskich. Dwie z nich upadły: w Dudach Puszczańskich i Babie. Pozostałe przetrwały do końca 1972 roku. Z dniem 1 stycznia 1973 roku powstała z połączenia tych gromad Gmina Łyse. Urząd Naczelnika Gminy objął Czesław Zajk.²⁷

W wyniku nowego podziału administracyjnego Polski w 1975 roku Kolno przestało być siedzibą władz powiatowych. Gminę Łyse przyłączono do nowopowstałego województwa ostrołęckiego. Obecnie po kolejnej reformie, od roku 1999 należy do województwa mazowieckiego.

Zapis chronologiczny (daty i krótkie informacje) najważniejszych wydarzeń w dziejach tej ziemi (np. powstanie parafii, przemysłu, znane bitwy, klęski żywiołowe, migracje);

XVII w. – początek osadnictwa w puszczy. Powstało w tym okresie wiele osad, między innymi Lipniki i Tartak.

1655-1660 r.– Kurpie wystąpili zbrojnie przeciwko wojskom szwedzkim (potop szwedzki).

1672 r.– Lipniki mianowano siedzibą jedyne go wójtostwa szlacheckiego w puszczy. Na Kurpiach mieszkało wtedy ok 1 tyś osób.

XVIII w. – region niszczyły i eksploatowały przechodzące tędy wojska szwedzkie, rosyjskie, saskie i polskie. Powstały kolejne wsie, m. in. Łyse, Dęby i Łączki.

1795 r. – po III rozbiorze Polski władze Pruskie ustanowiły Kurpie częścią Prus Nowowschodnich.

1807-1815 r. – Kurpie należały do Księstwa Warszawskiego. Z Austriakami walczył VI Pułk Strzelców Pieszych.

1815-1918 r.– teren gminy Łyse należał do Królestwa Polskiego.

1827 r. - miejscowość Łyse była wsią rządową liczącą 83 domy i 503 mieszkańców.

1837 – 1843 – wzniesienie Kościoła pod wezwaniem Najświętszego Serca Jezusa w Lipnikach.

1876 - 1882 - budowa Kościoła pod wezwaniem św. Anny w Łysych.

Od 1884 roku istnieje wykaz wójtów gminy Łyse.

Ok. 1865 r. – w miejscowości Lipniki założono jedną z pierwszych szkół powszechnych na Kurpiach

Przełom XIX-XX w. - osuszanie łąk nad jeziorem Serafin, co w późniejszym czasie przyczyniło się do wyschnięcia jeziora.

²⁷ Informacje pochodzące od Czesława Zajka.

1908 - 1913 - budowa Kościoła pod wezwaniem św. Stanisława Kostki w Zalasiu.

1915 r. - poprzez teren gminy przebiegała linia frontu I wojny światowej. W efekcie walk powstały cmentarze, gdzie pochowano poległych obu walczących stron (niemieckiej i rosyjskiej).

1915 r. - Niemcy zbudowali wąskotorową kolej prowadzącą z Kolna do Myszynca przez tereny gminy Łyse wykorzystywaną do przewozu ludzi oraz towarów, głównie do eksploatacji drewna z Puszczy.

1918 r. - tereny gminy Łyse wszedł w skład powiatu koleńskiego, w województwie białostockim.

1924 r. – Marsz Kurpiów na Kolno – mieszkańcy wsi podległych starostwu koleńskiemu protestowali przeciwko krzywdzącym podatkom. Wystąpienie to po części zakończyło się sukcesem.

1926 r. - Wybuch pożaru zniszczył część zabudowań od centrum Łysych w kierunku Myszynca. Spłonął również budynek - siedziba władz gminnych. Losy siedziby gminy ważyły się. Budynek został jednak szybko odbudowany i wieś Łyse pozostała administracyjnym centrum gminy.

1932 r. - gmina Łyse ponownie zmienia przynależność terytorialną. Rozwiązano powiat kolneński a Łyse z dwiema sąsiednimi gminami: Turośl i Gawrychy przyłączono do powiatu ostrołęckiego w województwie warszawskim.

1939 r. - w czasie okupacji hitlerowskiej gmina Łyse wraz z innymi gminami lub wsiami leżącymi na lewym brzegu Narwi włączona została do Prus Południowo - Wschodnich tzw. rejencji ciechanowskiej.

1945 r. - po wyzwoleniu 3 gminy byłego powiatu kolneńskiego Turośl, Zbójna oraz Łyse zostały włączone do powiatu ostrołęckiego.

1948 r. - utworzono nowy powiat kolneński z siedzibą władz powiatowych w Kolnie - województwo białostockie. W skład reaktywowanego powiatu weszły również gminy z powiatu ostrołęckiego, województwa warszawskiego: Łyse, Turośl i Gawrychy.

1952 r. - obszar gminy podzielono na Gromadzkie Rady Narodowe. Było ich 5: w Babie, Lipnikach, Łysych, Zalasiu i Dudach Puszczańskich. Dwie z nich upadły: w Dudach Puszczańskich i Babie. Pozostałe przetrwały do końca 1972 roku.

1972 r. – zamknięcie Myszynieckich Kolei Wąskotorowych.

1 stycznia 1973 r. - utworzenie Gminy Łyse w wyniku połączenia Gromadzkich Rad Narodowych.

1975 r. - w wyniku nowego podziału administracyjnego Polski Kolno przestało być siedzibą władz powiatowych. Gminę Łyse przyłączono do nowopowstałego województwa ostrołęckiego.

1998 r. – utworzenie rezerwatu przyrody Torfowisko Serafin.

1999 r. – w wyniku reformy administracyjnej tereny gminy Łyse włączono do województwa mazowieckiego.

1998 - 2000 r. – budowa Kościoła pw. Chrystusa Króla Wszechświata w Łysych.

Informacje o najważniejszych zabytkach, dawnych cmentarzach, mogiłach, itp.;

Mieszkańcy Kurpiowskiej Puszczy Zielonej należą do najmłodszych zespołów osadniczych Polski. Miało to na pewno wpływ na stan obecnego krajobrazu historycznego. W przeważającej większości zabytkowymi obiektami materialnymi Gminy Łyse są budowle sakralne, budownictwo mieszkaniowe, a także kapliczki i krzyże przydrożne (nieodłączny element każdej wsi).

Do najważniejszych zabytków należą:

Wieś Łyse

1. Zespół Kościoła parafialnego p.w. Św. Anny (numer i data wpisu do rejestru zabytków: A-607 z 10.02.1965 r.)

Kościół pod wezwaniem św. Anny w Łysych to kościół drewniany w stylu kurpiowskim, szalowany pionowymi deskami. Zbudowany przez miejscowych cieśli w latach 1876 - 1882 na miejscu dawnej (wzniesionej w 1789 roku) drewnianej kaplicy. Cenne są obrazy umieszczone w kościele, a wartość zabytkową ma obraz Św. Anny w głównym ołtarzu malowany w 1789 roku i stara figura Pana Jezusa na krzyżu z ołtarza bocznego. Obok kościoła stoi drewniana dzwonnica o wysokości 20m.

2. Obiekty cmentarza:

- a) kaplica drewniana- początek XX w.
- b) krzyże nagrobne, żelazne, żeliwne kute XIX w.

Inne zabytki

- 1. Krzyż powstańczy z 1863r. – obok kościoła p.w. Św. Anny
- 2. Krzyż drewniany z pasyjką sprzed I wojny św. – okolica Łysych
- 3. Kapliczka słupowa drewn. figuralna
- 4. Kaplica drewn. przy skrzyżowaniu dróg Łyse – Łączki i Myszyniec – Kolno – lata 30-te XX w.

5. Pomnik znajdujący się na cmentarzu żołnierzy radzieckich w lesie k/Łysych. W czasie II wojny światowej istniała filia stalagu w Dłutowie (dziś mała wioska na granicy woj. suwalskiego i łomżyńskiego). Zginęło tu ok. 16.000 ludzi (źródła podają od 8 tys. do 22 tysięcy). W 1960 roku Czesław Zajk jako ówczesny I sekretarz Komitetu Gromadzkiego PZPR w Łysych był inicjatorem upamiętnienia martyrologii żołnierzy radzieckich. Na pamiątkowej płycie wyryty został napis: " Żołnierzom armii radzieckiej, pomordowanym przez hitlerowców w latach 1942 - 44, Społeczeństwo powiatu kolneńskiego 1960 r."

Wieś Lipniki

1. Zespół kościoła parafialnego p.w. Najświętszego Serca Jezusa.

Numer i data wpisu do rejestru zabytków: A-469 z 7.07.1981 r.

Kościół pod wezwaniem Najświętszego Serca Jezusa w Lipnikach wzniesiony został w latach 1837 - 1843 jest najstarszym kościołem w gminie. Świątynia to obiekt murowany z kamienia polnego, neobarokowy, wzniesiona została na planie prostokąta z węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium oraz dwoma przyległymi doń pomieszczeniami od strony południowej i północnej, mieszczącymi zakrystię i skarbczyki. Kościół posiada jednonawowe wnętrze nakryte płaskim stropem, na którym zachowano pozostałości polichromii z I połowy XIX wieku. Elewacja frontowa - zachodnia, flankowana dwoma kwadratowymi w planie wieżami, częściowo wtopionymi w korpus budynku. Zabytkowa jest również dzwonnica murowana pochodząca z I połowy XIX wieku.

2. Cmentarz grzebalny

a) kaplica murowana 2-ga poł. XIX w. (numer i data wpisu do rejestru zabytków: A-248 z 30.01.1986 r.)

b) brama murowana połowa XIX w. (numer i data wpisu do rejestru zabytków: A-248 z 30.01.1986 r.)

c) krzyże nagrobne, żelazne, żeliwne, kute XIX w.

Inne

1)Wiatrak drewniany XIX w.

2)Wiatrak drewniany przeniesiony

3)Figura Św. Rocha 2 połowa XIX w.

Wieś Zalas

1. Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Stanisława Kostki

Kościół pod wezwaniem św. Stanisława Kostki w Zalasiu to piękny kościół w stylu neogotyckim. Zbudowany w latach 1908 - 1913 z czerwonej cegły, zwożonej z Prus Wschodnich. Obiekt jednonawowy, posiada prezbiterium, dwie kaplice, zakrystię, przedsionek.

W fasadzie znajduje się jedna wysoka wieża. Obok niego znajduje się drewniana dzwonnica zbudowana w 1902 roku.

2. Zespół Cmentarza

- a) kaplica drewniana XIX/XXw
- b) krzyże nagrobne żelazne, żeliwne, kute 2 poł. XIXw

Wieś Łączki

- 1. dom nr 84 drewniany – ok.1910
- 2. dom nr 86 drewniany ok.1906r.
- 3. dom nr 100 drewniany – 1906 –1908r.

Krzyż drewniany XIX w.

Wieś Baba

Kapliczka słupowa z Trójcą Św. pocz XX w.

Wieś Dudy Puszczańskie

Kapliczka drewniana dębiana nad Szkwą – lata 20, 30 – XX w.

Wieś Tartak

- 1. Kapliczka z Trójcą Św.
- 2. Krzyż drewniany upamiętniający walkę ze Szwedami z 1708r.

Wieś Tyczek

- 1. Kapliczka z Trójcą Św. Rzeźbiona pocz. XX w.

Wieś Wejdo

- 1. Kapliczka murowana przy drodze Łyse –Łączki pocz. XX w.
- 2. Kapliczka drewniana dębiana lata 30 –te XX w.
- 3. Droga brukowana – Stara Wieś.

Tradycje heraldyczne na terenie gminy

Na terenie gminy Łyse nie istniały nigdy osady, miasta czy wsie, które pieczętowałyby się własnym herbem lub posiadały pieczęcie herbowe.

Pierwotni mieszkańcy puszczy datują się od czasów co najmniej piastowskich i zajmowali się przeważnie rybołówstwem, myśliwstwem i bartnictwem. W czasie wielkich wojen i napadów w Polsce – od XIV w. – ludność z wschodniego Mazowsza, a nawet z Kresów wschodnich uciekała w okolice dalsze na zachód, kryjąc się w spokojnych borach i puszczach. Obawa przed dzikim zwierzem była mniejsza, niż strach przed okrutnym wrogiem. Wielu takich zbiegów uciekło do puszczy kurpiowskiej przed napadami Litwinów, Jadźwingów, Tatarów i Kozaków. Uciekali na puszcze, chłopci przed pańszczyzną, a nawet i niejedni

potomek szlachealnych rodów – jeżeli się naraził bardzo przy sejmikowaniu i za obrazę majestatu karę miał otrzymać. Wędrował też na puszcze niejedną, szukający spokoju i ukojenia po zbyt kownym lub awanturnicznym życiu. Jak miejscowi, tak przybysze wytworzyli jedną wspólną gromadę, myślącą i czującą po polsku, czego dowód potem nieraz dali.

Z miejscowej tubylczej ludności mamy tu nazwiska: Piastów, Piaścików, Wilków, Lisów, Gawrychów, Zuków, Ptaków, Dudów, Krysiaków i t.d. Z uchodźców mieszanych mamy Kołdysów, Samulów, Mamajków, Olbrysiów, Naliwajków i innych. Z nazwisk starszylacheckich spotykamy Paców, Kisielów, Czartoryskich, Zamojskich, Sobieskich.²⁸

Z początkiem osadnictwa tereny gminy Łyse należały administracyjnie do starostwa łomżyńskiego, leżącego w województwie mazowieckim, a lasy znajdujące się między Pisą a Szkwą zwane były Zagajnicą Łomżyńską.

Podczas lustracji Ziemi Łomżyńskiej przeprowadzonej w 1673 r. pojawiły się jedne z pierwszych zapisów dotyczące wsi Lipniki. Czytamy tam, że Lipniki to wieś nowo zasadzona między borami. Mieszkańcy nie są objęci żadnymi powinnościami czy robociznami, a poddani tej wsi więcej bawią się barciami, aniżeli uprawami czy zasiewami. W zapisach lustracyjnych wsi Lipniki pojawia się nazwisko małżonków Maryanny i Wojciecha Gursky (Jurski) ²⁹, którym Michał Korybut Wiśniowiecki nadał dziedziczny, uprzywilejowany urząd wójta. Jurscy są najprawdopodobniej potomkami rodu Jurskich z Jurca w Ziemi Łomżyńskiej posługujących się herbem Ślepowron. Protoplastą tej rodziny był Jan ze Skarżyńca, który w 1436 r. nabywszy od Władysława ks. Mazowieckiego wieś Jurzec, pisał się od niej z Jurca lub Jurskim. Jego potomkowie założyli kilka osad pod nazwą Jurec i pisali się Jurskimi v. Jórskim, a jedna ich linia wzięła nazwisko Chrzanowski.

Rysunek 2: Herbarz Seweryna Jurskiego³⁰

28 A.Chętnik, Kurpie, Kraków 1924, s. 9-10

29 F. Piaścik, osadnictwo w Puszczy Kurpiowskiej, Warszawa 1939, s.27.

30Źródło: [https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Alepowron_\(herb_szlachecki\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Alepowron_(herb_szlachecki))

W 1795 roku ziemie Puszczy Zielonej znalazły się pod zaborem pruskim.

W 1807 roku ziemie te weszły w skład Księstwa Warszawskiego, a w 1815 roku znalazły się w granicach Królestwa Polskiego, to ostatnie było integralną częścią Cesarstwa Rosyjskiego.

Księstwo, a później województwo mazowieckie używało herbu przedstawiającego w polu czerwonym orła srebrnego z orężem złotym. Mniejsze jednostki podziału administracyjnego I Rzeczypospolitej zazwyczaj herbów nie posiadały.

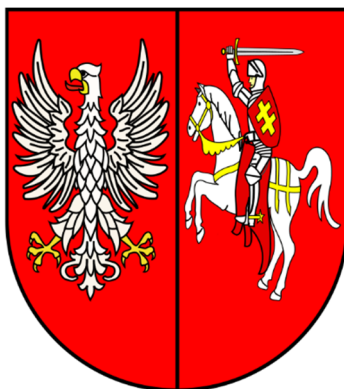
Rysunek 3: Współczesna rekonstrukcja herbu województwa mazowieckiego³¹

Po upadku powstania styczniowego nastąpił nowy podział administracyjny. Rok 1867 przynosi całkowitą unifikację ustroju administracyjnego Królestwa Polskiego z Cesarstwem Rosyjskim.

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku tereny gminy Łyse wszedł w skład powiatu koleńskiego, w województwie białostockim.

Herb województwa białostockiego to tarcza dwudzielna - w prawym polu czerwonym orzeł biały, bez korony, w lewym polu również czerwonym Pogoń Litewska zwyczajna: mąż zbrojny w szyszaku, na białym koniu, do biegu niby zapędzonym, siodło na koniu i czaprak czerwony, aż do kopyt końskich rozwlekły, z trojaką złotą frendzlą, w prawej ręce miecz goły wyniesiony w górę, jakby do cięcia trzyma, w lewej zaś - czyli raczej na barku jego. tarcza z dwoma krzyżami złotymi w jeden spojonymi.

31 Źródło: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_mazowieckie_\(I_Rzeczpospolita\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_mazowieckie_(I_Rzeczpospolita))

Rysunek 4: Herb województwa białostockiego³²

W 1932 r. gmina ponownie zmienia przynależność terytorialną. Rozwiązano powiat kolneński, a Łyse z dwiema sąsiednimi gminami: Turośl i Gawrychy przyłączono do powiatu ostrołęckiego w województwie warszawskim.

Herb województwa warszawskiego: Orzeł biały bez korony, zwrócony w prawo w polu czerwonym (typ orła z czasów Zygmunta III - bez snopka Wazów).

Rysunek 5: Herb województwa warszawskiego II RP³³

W czasie okupacji hitlerowskiej (od 1939r.) gmina Łyse wraz z innymi gminami lub wsiami leżącymi na lewym brzegu Narwi włączona została do Prus Południowo - Wschodnich tzw. rejencji ciechanowskiej. Po wyzwoleniu 3 gminy byłego powiatu kolneńskiego Turośl, Zbójna oraz Łyse należały do powiatu ostrołęckiego.

Po II wojnie światowej brak jest informacji o herbach ziemskich, aż do 1999 roku, w którym to po przeprowadzonej reformie administracyjnej gmina Łyse została włączona do powiatu ostrołęckiego w województwie mazowieckim.

32 Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Herb_wojew%C3%B3dztwa_bia%C5%82ostockiego

33 Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Herb_wojew%C3%B3dztwa_warszawskiego

Herb województwa mazowieckiego został przyjęty uchwałą Nr 50/02 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 13 maja 2002 roku. Przedstawiał w polu czerwonym białego orła o dziobie i szponach złotych oraz złotym pierścieniu spinającym ogon.

Rysunek 6: Herb województwa mazowieckiego 2002-2006 r.³⁴

W 2006 roku herb ten zakwestionowała działająca przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji Komisja Heraldyczna. Uchwałą Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 29 maja 2006 roku herb został zmieniony. Nowy wzorowany jest na historycznym herbie książąt mazowieckich z dynastii Piastów, w wersji używanej przez 200 lat od momentu inkorporacji Mazowsza do Korony, aż do III rozbioru Polski. Jest jego współczesną interpretacją, a nie wierną kopią.

Rysunek 7: Herb województwa mazowieckiego od 2006 r.³⁵

³⁴ Źródło: Uchwała Nr 50/02 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 13 maja 2002 roku w sprawie wzoru herbu Województwa Mazowieckiego (Dz. Urz. woj. mazowieckiego z 2002 r. Nr 183, poz. 4101)

³⁵ Źródło: Uchwała Nr 90/06 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 29 maja 2006 roku w sprawie wzoru herbu Województwa Mazowieckiego oraz zasad jego używania (Dz. Urz. woj. mazowieckiego z 2006 r. Nr 139, poz. 4595)

Powiat ostrołęcki nie uchwalił jak dotąd herbu, pomimo kilku wykonanych prób. Zgłaszane projekty nie były zgodne z niektórymi regułami heraldyki.

Herb Gminy Łyse

Gmina Łyse w 2008 roku podjęła pierwsze próby opracowania projektu herbu. 5 czerwca 2008 roku Wójt Gminy Łyse Wiesław Kowalikowski ogłosił konkurs plastyczny „HERB GMINY ŁYSE”. Powołana przez Wójta Gminy Łyse Komisja konkursowa na posiedzeniu w dniu 23 czerwca 2008 r. oceniła prace zgłoszone na konkurs.

Do konkursu zgłoszono w sumie 14 projektów herbów, w tym: 6 w kategorii dzieci w wieku 7-11 lat, 6 w kategorii młodzież w wieku 12-20 lat oraz 2 w kategorii pozostali. Zgodnie z zapisami regulaminu Komisja zakwalifikowała do konkursu 13 prac.

Pomimo rozstrzygnięcia konkursu zaniechano dalszych prac nad ustanowieniem herbu gminy Łyse, aż do 2016 roku. Wówczas Wójt Gminy Łyse wznowił próbę opracowania projektu symboli gminy Łyse: herbu, flagi, banneru oraz pieczęci. I tak rozpoczęto prace związane z opracowaniem wniosku.

Po szerokich konsultacjach z historykami oraz znawcami lokalnej historii opracowany został projekt herbu zawierający tarczę herbową zaokrągloną u podstawy o złotym tle, na którym w centralnej części widnieje palma kurpiowska o barwie zielonej igliwia, zawierająca 2 symetryczne wstęgi o barwie niebieskiej, 22 kwiaty w kolorze czerwonym oraz brązowy kij. Poniżej wstęg znajdują się dwa symetryczne sosny o barwie zielonej i brązowym pniu.

We wrześniu 2016 roku Wójt Gminy Łyse przesłał do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji wniosek o opinię projektów symboli gminy Łyse: herbu (wielobarwna palma kurpiowska w polu srebrnym / białym), flagi, banera oraz pieczęci. Komisja Heraldyczna uchwałą nr 82-2060/O/2017 z dnia 28 września 2017 roku wyraziła negatywną opinię w sprawie przesłanych projektów. Przedłożone projekty w opinii Komisji Heraldycznej nie spełniały warunków określonych w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 21 grudnia 1978 r. o odznakach i mundurach (Dz. U. z 2016 r. poz. 38).

Także przygotowane w 2018 r. i przedłożone Komisji Heraldycznej przy MSWiA projekty herbu (ponownie wielobarwna palma kurpiowska w polu srebrnym / białym – rysunek zmodyfikowany) i pozostałych symboli gminy nie uzyskały pozytywnej opinii.

W związku z tym władze Gminy Łyse powierzyły w 2020 r. opracowanie nowych projektów profesjonalnemu heraldykowi, Robertowi Szydlikowi, który ma w swoim dorobku ponad 40 zatwierdzonych kompletów projektów symboli dla jednostek samorządu

terytorialnego. Autor, pochodzący z kurpiowskiej Puszczy Białej, ale urodzony w Ostrołęce, jest członkiem Związku Kurpiów.

Nowe projekty symboli: herbu (w polu zielonym dwa świerki srebrne i palma kurpiowska srebrno-złota), flagi, flagi stolikowej, baneru, sztandaru i pieczęci zostały przesłane do Komisji Heraldycznej dn. 9 grudnia 2020 r.

Opracowanie własne Gminy Łyse

Autor: Agnieszka Poławska